

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

Голота Наталія Петрівна

УДК 342.951

**ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Тернопіль – 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Тернопільському національному економічному університеті.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук
Банах Сергій Володимирович,
Тернопільський національний економічний університет,
декан юридичного факультету

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, старший науковий співробітник
Литвин Наталія Анатоліївна,
Університет державної фіскальної служби України,
професор кафедри адміністративного права і процесу та митної безпеки

кандидат юридичних наук
Гречанюк Роксолана Володимирівна,
Національна академія прокуратури України,
викладач відділу підвищення кваліфікації прокурорів з питань запобігання корупції

Захист відбудеться «14»лютого 2020 року о 12-00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.082.04 у Тернопільському національному економічному університеті за адресою: 46009, м. Тернопіль, вул. Львівська, 11а, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Тернопільського національного економічного університету за адресою: 46009, м. Тернопіль, вул. Бережанська, 4.

Автореферат розісланий «13»січня 2020 року

**В.о. вченого секретаря
спеціалізованої вченої ради**

В.В. Савенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Запровадження нових стандартів публічно-владної діяльності в Україні передбачає формування стану абсолютної нетерпимості до явища корупції, яке визнається одним із ключових негативних чинників, що впливає на розвиток держави, її імідж, сприйняття з боку інших держав, міжнародних організацій, партнерів, інвесторів і в результаті впливає на добробут її громадян. Ефективні трансформації держави передбачають пошук і впровадження нових дієвих антикорупційних інструментів, які повинні довести власну здатність чинити реальний зменшувальний, а також превентивний вплив на негативні корупційні явища, які вже існують, водночас бути зрозумілими та прийнятними суспільством. Варто зауважити, що, з одного боку, кожен громадянин повинен мати змогу бути поінформований про реальний стан антикорупційної діяльності держави, а також повідомити про корупцію відповідні органи; з іншого – самі антикорупційні інституції мають бути належним чином адміністровані з тим, щоб швидко та якісно можна було б досягати визначених завдань і функцій. Одним із основних аспектів організації функціонування та публічного адміністрування в певній сфері є системне інформаційне забезпечення. Адже саме інформація є базовим компонентом, який забезпечує циркуляцію даних, прийняття управлінських і процесуальних рішень у конкретно взятій сфері, формування якісних адміністративних зв'язків, а також режиму відкритості (або закритості) певної діяльності. Не є винятком антикорупційна сфера, яка передбачає необхідність отримання та використання великих масивів інформації, що є першоосновою для вироблення механізмів превентивних антикорупційних заходів, а також методів ефективної протидії цьому явищу. Інформаційне забезпечення відіграє одну із ключових ролей у діяльності системи спеціалізованих антикорупційних органів, адже саме з інформації розпочинається розслідування фактів вчинення корупційних або пов'язаних із корупцією правопорушень. Крім того, тільки через системний інформаційний обмін, а також взаємодію система згаданих вище спеціалізованих інституцій здатна досягати результатів своєї діяльності.

Додаткової актуальності проблемі, піднятій у дисертації, надає недостатня наукова розробка питань інформаційно-правового забезпечення антикорупційної діяльності. Так, проблематика роботи перебуває в площині публічного адміністрування в антикорупційній сфері, а також правового забезпечення її інформатизації, що вимагає опрацювання наукових розробок в означених царинах. Отже, серед вчених, які проводили наукові дослідження, пов'язані з проблематикою роботи, потрібно відзначити Алфьорова С., Артеменко О., Бандурки О., Баскакова В., Бачила І., Беякова К., Брижка В., Галая А., Гавловського В., Гречанюка С., Дергачова В., Дьоміна І., Калюжного Р., Катеринчука І., Коваленко Л., Колпакова В., Кормича Б., Костецької Т., Кушнарьова І., Ліпкана В.,

Мазурика С., Мельника М., Новицького А., Новицької Н., Панфілова О., Пилипчука В., Пузирного В., Рибалки Н., Рогульського С., Цимбалюка В., Шамрая В., Швеця М., Яцків І., Яфонкіна А. та ін. Разом з тим, варто відзначити, що самостійного монографічного дослідження питань інформаційно-правового забезпечення антикорупційної діяльності допер не проводилось, що і обумовлює вибір теми дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Роботу виконано відповідно до п. 4 розділу 3 Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015; Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки (Схваленої Указом Президента України від 20 травня 2015 року № 276/2015); п. 5 розділу 7 Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016–2020 роки, схваленої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 року.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертації полягає у науковій розробці інформаційно-правового забезпечення антикорупційної діяльності в Україні, а також формування на цій основі науково обґрунтованих пропозицій та рекомендацій теоретико-методологічного характеру, спрямованих на покращення якості та підвищення ефективності запобігання та протидії корупції в Україні.

Для досягнення цієї мети в роботі визначено такі завдання:

- здійснити огляд наукових джерел за темою дослідження;
- охарактеризувати сучасний стан антикорупційної діяльності в Україні;
- визначити поняття та розкрити ознаки інформаційно-правового забезпечення антикорупційної діяльності в Україні;
- здійснити теоретико-правову характеристику інформаційно-правових відносин, пов'язаних з антикорупційною діяльністю в Україні;
- розкрити основні елементи інформаційно-правового статусу посадових осіб антикорупційних органів;
- проаналізувати зарубіжний досвід інформаційно-правового забезпечення антикорупційної діяльності і можливості його застосування в Україні;
- розробити основні шляхи покращення інформаційного забезпечення антикорупційної діяльності.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, пов'язані з правовим забезпеченням антикорупційної діяльності в Україні.

Предмет дослідження – інформаційно-правове забезпечення антикорупційної діяльності в Україні.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є діалектичний метод наукового пізнання, що дає змогу розглядати питання інформаційно-правового забезпечення антикорупційної діяльності у розвитку, взаємозв'язку та взаємовпливові.

Спираючись на таке методологічне підґрунтя, у дисертації застосовуються окремі методи наукового пізнання. За допомогою логіко-семантичного методу розглянуто сутність, особливості та значення інформаційно-правового забезпечення антикорупційної діяльності (підрозділи 1.2., 1.3., 2.1.). Із використанням системно-структурного методу досліджено систему спеціалізованих антикорупційних органів та механізм антикорупційної діяльності (підрозділи 1.2., 1.3., 2.2.). Системно-функціональний метод застосовано для вивчення проблем організації інформаційно-правового забезпечення антикорупційної діяльності, а також механізми реформування цієї сфери на сучасному етапі (підрозділи 2.2., розділ 3.). Логіко-нормативний метод використано для аналізу інформаційних функцій, завдань і повноважень спеціалізованих антикорупційних органів (підрозділи 1.3., 2.3.). Структурно-логічний метод застосовано для визначення основних напрямів удосконалення й оптимізації інформаційно-правового забезпечення антикорупційної діяльності (розділ 2).

Науково-теоретичне підґрунтя для виконання дисертації становлять наукові праці фахівців, у тому числі зарубіжних, у галузі кібернетики, загальної теорії держави і права, теорії управління та правоохоронної діяльності, інформаційного права, адміністративного права, кримінології, а також інших галузевих правових наук.

Положення та висновки дисертації ґрунтуються на нормах Конституції України, законодавчих та підзаконних нормативно-правових актах, які визначають інформаційно-правові засади організації та функціонування спеціалізованих антикорупційних органів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших комплексних досліджень, у якому з використанням сучасних методів пізнання, урахуванням новітніх досягнень правової науки досліджено питання інформаційно-правового забезпечення антикорупційної діяльності в Україні. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень та висновків, запропонованих особисто здобувачем. Основні з них такі:

уперше

інформаційно-правове забезпечення антикорупційної діяльності запропоновано розглядати як безперервний, комплексний, закріплений на законодавчому рівні процес взаємоузгоджених заходів, який передбачає пошук, отримання, накопичення, зберігання, опрацювання, передачу та обмін інформації між усіма суб'єктами інформаційних правовідносин, що дозволяє прийняти ефективне управлінське рішення, спрямоване на припинення корупційних діянь та запобігання корупційних ризиків;

системний аналіз антикорупційних заходів надав можливість констатувати відсутність нормативно закріпленого інституту інформаційно-правового забезпечення антикорупційної діяльності, що уможливило розроблення пропозицій для удосконалення правового регулювання цієї сфери на рівні проектів норм Закону України «Про запобігання корупції»;

удосконалено:

поняття інформаційно-правових відносин, пов'язаних з антикорупційною діяльністю, під якими запропоновано розуміти специфічний вид суспільних відносин державно-владного характеру, що виникають у діяльності спеціалізованих антикорупційних органів з приводу виконання ними функцій та повноважень з протидії корупції і характеризуються виникненням спеціальних інформаційних прав, обов'язків, гарантій, необхідних для реалізації означених функцій та повноважень;

підходи до віднесення окремих правоохоронних інституцій до переліку спеціальних суб'єктів протидії корупції через аналіз змісту та природи інформаційно-правових відносин за їхньої участі та інформаційного наповнення їхньої діяльності;

визначення інформаційно-правового статусу посадових осіб антикорупційних органів, під яким пропонується розуміти закріплену за відповідними посадовими особами спеціалізованих антикорупційних органів в антикорупційних нормативних актах різного рівня та відомчості сукупність прав, гарантій та обов'язків інформаційно-правового характеру, що реалізується ними у встановлених межах (правообмеженнях) та забезпечується юридичною відповідальністю;

дістало подальшого розвитку

структурування та узагальнення наукових розробок, характеристика існуючих наукових напрямків досліджень, розгляд яких став науково-теоретичним підґрунтям дослідження питання інформаційно-правового забезпечення антикорупційної діяльності;

аналіз сучасного стану запобігання та протидії корупції в Україні в умовах проведення реформи публічно-владної та правоохоронної діяльності держави, який дозволив визначити основні недоліки інформаційно-правового забезпечення антикорупційної діяльності, а також у визначений тріумвірат інформаційних процесів в антикорупційній сфері;

виокремлення ключових елементів інформаційно-правового статусу посадових осіб спеціалізованих антикорупційних органів, які обумовлюють здатність виконувати професійні обов'язки у сфері запобігання та протидії корупції;

використання досвіду зарубіжних країн для запозичення та впровадження системи інформаційно-правового забезпечення антикорупційної діяльності.

Практичне значення одержаних результатів. Одержані в дисертації результати можуть бути використані:

– у науково-дослідній сфері – для подальших наукових розробок теорії інформаційного права, а також наукових розробок антикорупційної сфери (довідка про впровадження результатів від 02.09.2019);

– у правотворенні – для формування системи пропозицій до законодавства щодо інформатизації антикорупційної діяльності;

– у правозастосуванні – у практичній діяльності спеціалізованих антикорупційних органів, а також інших правоохоронних інституцій;

– у навчальному процесі – при викладанні навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Правові інституції» (довідка про впровадження результатів від 02.09.2019).

Особистий внесок здобувача. Наукові ідеї та розробки, які належать співавторам опублікованих праць, у дисертаційному дослідженні не використовувались. Особистий внесок до опублікованих колективних наукових праць пропорційний кількості співавторів.

Апробація результатів дослідження. Результати роботи обговорювалися на засіданні міжкафедрального семінару Тернопільського національного економічного університету. Теоретичні та прикладні положення і висновки дисертації обговорювалися на науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах. Основні з них такі: Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід. II Міжнародна науково-практична конференція, (м. Тернопіль, Тернопільський національний економічний університет, 21–22 квітня 2017 р.); Innovate research of legal regulation of public administration (International scientific conference, 16–17 June 2017, Lublin); Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід. III Міжнародна науково-практична конференція (м. Тернопіль, Тернопільський національний економічний університет, 20–21 квітня 2018 р.).

Публікації. Основні положення та висновки дисертації опубліковано в одинадцяти наукових публікаціях, з яких: 6 статей – у вітчизняних фахових наукових виданнях; 1 стаття – у зарубіжному науковому періодичному виданні, 3 тез – у матеріалах наукових конференцій, круглих столів.

Структура роботи. Дисертація складається з анотації, змісту, вступу, трьох розділів, які об'єднують сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 213 сторінок, з яких основний текст – 184 сторінки, список використаних джерел – 28 сторінок (272 найменування), 2 додатки на 3 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми, вказано на її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, охарактеризовано основні методи дослідження. Визначено його мету, завдання, об'єкт і предмет, сформульовано положення, що містять наукову новизну, висвітлено практичне значення одержаних результатів, наведено дані про апробацію результатів дисертації.

Розділ 1. «Теоретико-правова характеристика інформаційно-правового забезпечення антикорупційної діяльності» складається з трьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1. «Огляд наукових джерел за темою дослідження»*, провівши детальний науково-правовий аналіз та всебічно вивчивши сторони наукових досліджень, які присвячені проблематиці антикорупційної діяльності в Україні, відзначається, що більшість наукових джерел у сфері

протидії та запобігання корупції присвячені адміністративно-правовим засобам впливу на неї. Значна частина праць проводилася з приводу можливості подолання корупції в правоохоронних органах. Як найбільш затребуваний засіб протидії корупції, науковці виділяють забезпечення громадянам та громадським інститутам прозорого механізму доступу до інформації. Окремі дисертаційні дослідження містять теоретико-методологічні напрацювання з питань інформаційно-правового забезпечення антикорупційної діяльності. У цілому ж у наукових дослідженнях у сфері протидії корупції, інформаційно-правове забезпечення антикорупційної діяльності розглядалось як складова частина системи адміністративно-правових засобів протидії корупції.

У підрозділі 1.2. «Сучасний стан антикорупційної діяльності в Україні» констатується, що одним з методів успішної протидії корупції є удосконалення інформаційно-правового забезпечення антикорупційної діяльності та виявлення його недоліків (слабких сторін), налагодження співпраці між громадськими інститутами та антикорупційними органами.

Незважаючи на те, що на стадії проведення антикорупційної реформи протягом 2014–2018 рр. створено низку спеціалізованих антикорупційних органів в Україні, значну антикорупційну роботу проводять органи, які функціонували і раніше. Відповідно до статистичної звітності про антикорупційну діяльність, що формується Національною поліцією за звітом Форми № 1-КОР, на сучасному етапі протидії корупції, антикорупційну діяльність ведуть такі органи, як: Служба безпеки України, прокуратура, фіскальні органи, підрозділи Державної прикордонної та митної служби, підрозділи Міністерства внутрішніх справ і Національної поліції. Здебільшого зазначені органи протидії корупції мають розгалужену структуровану мережу внутрішніх підрозділів як на центральному, так і на регіональному рівнях. Тож констатується, що в Україні сформувався не механізм протидії корупції, а система органів, які в певній мірі характеризуються дублюванням схожих функцій та завдань.

У підрозділі 1.3. «Поняття та ознаки інформаційно-правового забезпечення антикорупційної діяльності в Україні» зазначається, що національна нормативно-правова база не дає чіткої характеристики досліджуваному поняттю та є нерозвинутою, оскільки не містить чітких завдань, цілей, яких можна досягти за допомогою інформаційно-правового забезпечення органів з протидії корупції.

Система управління та прийняття рішень з протидії корупції не може належним чином функціонувати та бути дієвою без відповідного рівня інформаційно-правового забезпечення та закріплення його на законодавчому рівні як окремого елемента протидії цьому явищу. Формування інституту інформаційно-правового забезпечення антикорупційної діяльності та закріплення його нормативно-правових засад у профільному законі, покладення на спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції чітких завдань та обов'язків із впровадження та розвитку даного інституту сприятиме ефективній антикорупційній діяльності в Україні.

З огляду на проведені дослідження, стверджується, що інформаційно-правове забезпечення антикорупційної діяльності, це, в першу чергу, безперервний інформаційний процес, який складається з певних елементів отримання, накопичення, зберігання, опрацювання, передачі та обміну даних. Водночас кожен елемент інформаційного процесу має бути наділений правовими ознаками, тобто бути законодавчо закріпленим, що відповідатиме ст. 19 Основного Закону, яка визначає правовий порядок, а відповідно і гарантує механізм здійснення антикорупційної діяльності уповноваженими державними органами.

Розділ 2 «Правові основи інформатизації антикорупційної діяльності в Україні» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 2.1. «Інформаційно-правові відносини, пов'язані з антикорупційною діяльністю в Україні», серед іншого, виділяються особливі ознаки, які характерні для даного виду правовідносин. Це, зокрема, наступні: підставою для їх виникнення є норми антикорупційного законодавства, зокрема, ті нормативно-правові акти, в яких закріплені повноваження антикорупційних органів, а також обов'язки і відповідальність суб'єктів декларування; ці правовідносини виникають лише під час антикорупційної діяльності, тобто в процесі реалізації спеціально уповноваженими суб'єктами антикорупційної діяльності своїх завдань та функцій, зокрема, під час здійснення антикорупційної політики, збирання та перевірки інформації про корупцію тощо; правова природа цих правовідносин носить державно-владний характер, що можна пояснити тим, що суб'єкти протидії корупції діють від імені держави, виконуючи контрольно-примусову функцію стосовно інших учасників даних відносин; правові відносини з протидії корупції мають специфічний суб'єктивний склад, оскільки до нього завжди входить спеціальний суб'єкт – антикорупційна інституція, тобто спеціально уповноважений антикорупційний суб'єкт є обов'язковим учасником даних правовідносин; здебільшого даний вид відносин виникає за ініціативою органів протидії корупції; спеціально уповноважені суб'єкти з протидії корупції можуть впливати на поведінку учасників інформаційно-правових відносин в антикорупційній сфері, зокрема, на коло осіб, перелік яких наведений в ст. 3 Закону «Про запобігання корупції»; ці правові відносини виникають не лише під час реалізації прав спеціальними суб'єктами протидії корупції, а також з виконання ними своїх обов'язків, зокрема, з обов'язку здійснювати моніторинг способу ведення життя посадовими особами уповноважених на виконання функцій держави (місцевого самоврядування), обов'язку збирати необхідну інформацію для перевірки рівня доходів та витрат.

Невід'ємною ознакою антикорупційних інформаційних правовідносин є наявність кримінальної або адміністративної відповідальності їхніх учасників (не антикорупційних органів) перед державою за порушення обов'язку надавати інформацію, що стосується протидії корупції.

У підрозділі 2.2. «Інформаційно-правовий статус посадових осіб антикорупційних органів», беручи до уваги наукові підходи до

інформаційно-правового статуту та враховуючи специфіку завдань посадових осіб державних органів з протидії корупції, до складових елементів інформаційно-правового статусу посадових осіб антикорупційних органів віднесено:

1) інформаційні права та гарантії посадових осіб антикорупційних органів, що спеціально визначені актами в сфері протидії корупції, а також їх посадовими інструкціями, положеннями про відповідні підрозділи;

2) посадові обов'язки інформаційного характеру, як ті, що окремо встановлені антикорупційними документами, посадовими інструкціями, так і ті, що виникають у процесі реалізації посадовими особами антикорупційних органів їх прав;

3) визначені чинним законодавством обмеження при реалізації посадовими особами антикорупційних органів своїх інформаційних прав, гарантій та обов'язків;

4) встановлену законодавством відповідальність посадових осіб антикорупційних органів за неналежне виконання своїх інформаційно-правових обов'язків чи за зловживання інформаційно-правовими правами або гарантіями.

Розділ 3 «Упровадження зарубіжного досвіду інформаційно-правового забезпечення антикорупційної діяльності у вітчизняну практику» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1. «Зарубіжний досвід інформаційно-правового забезпечення антикорупційної діяльності і можливості його застосування в Україні» розглянуто практику інформаційно-правового забезпечення антикорупційної сфери таких країн, як Данія, Швеція, Фінляндія, Люксембург.

Зокрема, досвід Фінляндії засвідчив ефективність системи зворотного зв'язку на офіційних веб-сайтах антикорупційних органів шляхом публікації відгуків про дії правоохоронних органів. У свою чергу, позитивним є досвід інформаційного консультування антикорупційними органами публічних інституцій з приводу різних ситуацій та прецедентів, що виникають у практиці превентивної та припиняючої діяльності з питань виявлення фактів корупції.

Цікавим та корисним видається досвід Данії, де існує інформаційний портал інформаторів, який дозволяє анонімно повідомляти про корупційні випадки. Також відзначається, що система інформаційно-правового забезпечення протидії корупції Данії здебільшого спрямована на збір та моніторинг інформації з метою підготовки оцінок ризиків корупції, аудиторських звітів, які в подальшому використовуються органами влади для покращення своєї діяльності та запобігання корупції.

Дослідивши досвід Швеції, звертається увага на можливість запровадження наступних новацій: 1) створити комітет з питань етики, до якого б юридичні та фізичні особи могли звертатися із заявами щодо того, чи відповідають конкретні дії (наприклад, заплановані заходи з клієнтами) нормам антикорупційного законодавства. Рішення Комітету публікувати на офіційних веб-сайтах та у соціальних мережах усіх антикорупційних

органів;2) запровадити для правоохоронних органів Методичні вказівки «Про корупцію та конфлікт інтересів», які б містили інформацію щодо питань, які чітко не врегульовані законодавством, але потребують розгляду та обговорення;3) прийняти та опублікувати Кодекс поведінки для працівників правоохоронних органів з конкретними прикладами та поясненнями щодо очікуваної поведінки;4) провадити обов'язкові тренінги з етики та професійних стандартів для нових працівників правоохоронних органів;5) активізувати підготовку правоохоронців у сферах доброчесності, конфлікту інтересів, запобігання корупції та запровадити механізм надання конфіденційних консультацій працівникам правоохоронних органів з питань етики та доброчесності.

ВИСНОВКИ

Основними висновками, які сформовані в результаті дослідження, є наступні:

1. Аналіз наукових джерел (публікацій, наукових видань, посібників, авторефератів, дисертацій тощо) засвідчив, що здебільшого проблемними питаннями в галузі протидії корупції за допомогою інформаційно-правового забезпечення антикорупційної діяльності виступають: відсутність публічного роз'яснення прав та обов'язків громадян у сфері антикорупційної діяльності; необхідність проведення громадської експертизи проектів нормативних актів; недосконалість механізму прозорого доступу до адміністративних послуг; необхідність вдосконалення механізму доступу до інформації, що віднесена до публічної; потреба висвітлення корупційних діянь та рівня корупції в державі через засоби масової інформації; забезпечення засобами масової інформації незалежної діяльності від їх засновників та публічних осіб держави; належне інформаційно-аналітичне забезпечення суб'єктів антикорупційної діяльності; проведення пропаганди негативного ставлення громадськості до корупційних діянь; інформаційний обмін між суб'єктами протидії корупції та громадськими антикорупційними організаціями.

2. Сучасний стан антикорупційної діяльності пов'язується із циркуляцією значного масиву інформації, який, з одного боку, формує засади транспарентності органів публічної влади, правоохоронних органів, спеціалізованих антикорупційних інституцій, що передбачає широкі можливості інформування суспільства про їхню діяльність, а також зниження негативних корупційних явищ всередині самих інституцій; з другого – передбачає широкі можливості для інформування спеціалізованих інституцій про факти вчинення корупційних правопорушень і правопорушень, пов'язаних з корупцією; з іншого – формує передумови розширення технолого-інформаційних можливостей самих спеціалізованих антикорупційних інституцій (використання новітніх інформаційних технологій, сучасних технічних та програмних рішень).

Виділено такі недоліки інформаційно-правового забезпечення антикорупційної діяльності:

- на сьогодні в Україні відсутня нова офіційна загальнодержавна Антикорупційної стратегія на наступні 3–4 роки, яка б формувала чіткі вектори антикорупційної роботи в державі, встановила першочергові задачі та пріоритети роботи для сформованих антикорупційних органів;

- відсутність єдиного державного порталу інформаційно-правового забезпечення антикорупційної діяльності, який би, з одного боку, дозволив сформувавши реальну взаємодію між громадянськими інститутами та антикорупційними органами, з іншого – сприяв ефективній роботі антикорупційних органів;

- однією з ключових проблем антикорупційної діяльності, є низький рівень правової культури та правової свідомості громадян, а також відсутність дієвих механізмів підняття культури та правосвідомості громадян щодо негативного ставлення до корупції;

- відсутність правозастосовних заходів для притягнення до відповідальності високопосадовців, а також справедливого правосуддя. За інформацією Національного антикорупційного бюро України, лише 25 відсотків корупційних справ, прийнятих судами до свого провадження, були розглянуті, і більше 15 відсотків справ перебувають в судах, у яких більше, як півроку не розпочато слухання справи по суті;

- відсутність у Національного агентства з питань запобігання корупції належного автоматизованого доступу до всіх необхідних реєстрів баз даних, що, у свою чергу, не дозволяє повноцінно виявити різницю видатків над доходами декларантів та їх близьких родичів;

- відсутність інформаційно-правового забезпечення щодо проведення превентивної роботи протидії корупції в органах місцевого самоврядування первинної ланки;

- система антикорупційних підрозділів різних правоохоронних інституцій нараховує значну кількість органів, повноваження яких перетинаються або дублюються.

На нашу думку, врахування зазначених недоліків може бути використано під час розроблення нової Антикорупційної стратегії на наступні 3–4 роки, що позитивно позначиться на розвитку та становленні інформаційно-правового забезпечення діяльності антикорупційних органів як самостійного інституту в системі протидії корупції.

3. Інформаційно-правове забезпечення антикорупційної діяльності – це безперервний, комплексний, закріплений на законодавчому рівні процес взаємоузгоджених заходів, який включає пошук, отримання, накопичення, зберігання, опрацювання, передачу та обмін інформації між усіма суб'єктами інформаційних правовідносин, що дозволяє прийняти ефективне управлінське рішення, спрямоване на припинення корупційних діянь та запобігання корупційних ризиків.

4. Інформаційно-правові відносини, пов'язані з антикорупційною діяльністю, є специфічним видом суспільних відносин державно-владного характеру, що виникають у діяльності спеціалізованих антикорупційних органів з приводу виконання ними функцій та повноважень з протидій

корупції і характеризуються виникненням спеціальних інформаційних прав, обов'язків, гарантій, необхідних для реалізації означених функцій та повноважень. Інформаційно-правові відносини в антикорупційній сфері, хоч і мають типову структуру, однак кожен їхній елемент (суб'єкт, об'єкт, зміст) характеризується особливими ознаками, які обумовлені специфікою інформаційних процесів при запобіганні та протидії корупційним явищам.

Провівши аналіз інформаційних правовідносин, пов'язаних з антикорупційною діяльністю Національного антикорупційного бюро та Національного агентства з питань запобігання корупції, потрібно зробити висновок, що правова природа інформаційних відносин Національного антикорупційного бюро має превентивний характер. Особливістю інформаційно-правових відносин Національного агентства з питань запобігання корупції є їхній контрольно-наглядовий характер.

Слід констатувати, що на відміну від положень профільних законодавчих актів, що регламентують діяльність Національного антикорупційного бюро та Національного агентства з питань запобігання корупції, Закон «Про Національну поліцію», а також Закон «Про запобігання корупції» не містить чітких антикорупційних повноважень національної поліції як спеціально уповноваженого суб'єкта протидії корупції, окрім наповнення баз даних інформацією про кримінальні та адміністративні корупційні правопорушення, про осіб, які їх скоїли, та судові рішення із зазначених проваджень.

Віднесення органів поліції до переліку спеціальних суб'єктів протидії корупції та відсутність чітко регламентованих повноважень поліції у сфері протидії корупції викликає необхідність розроблення спеціального нормативно-правового акта або доопрацювання чинного Закону «Про запобігання корупції» на предмет повноважень національної поліції як спеціального органу з протидії корупції, а також визначення спеціального структурного підрозділу поліції, що дозволить уникнути зловживань з боку органів поліції та підсилить їх місце в системі спеціальних органів протидії корупції.

5. Інформаційно-правовий статус посадових осіб антикорупційних органів – це закріплена за відповідними посадовими особами спеціалізованих антикорупційних органів в антикорупційних нормативних актах різного рівня та відомчості сукупність прав, гарантій і обов'язків інформаційно-правового характеру, що реалізується ними у встановлених межах (правообмеженнях) та забезпечується юридичною відповідальністю.

Особливості інформаційно-правового статусу посадових осіб антикорупційних органів можна визначити, виходячи з положень чинного законодавства, які закріплюють основні функції посадових осіб антикорупційних органів. До них, зокрема, належать: попередження корупції, вжиття превентивних антикорупційних заходів; виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень; запобігання корупції (зокрема, спеціальна перевірка щодо осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави

або місцевого самоврядування; вимоги щодо прозорості інформації тощо); проведення моніторингу стану запобігання та протидії корупції в Україні; формування (реалізація) антикорупційної політики в державі, а також інші завдання, визначені законодавством України, тощо.

Встановлено, що ключовими аспектами інформаційно-правового статусу посадових осіб антикорупційних органів, які обумовлюють здатність виконувати професійні обов'язки, є такі:

- доступ до інформаційних баз даних всіх органів влади;
- право на отримання таємної, конфіденційної інформації;
- інформування громадськості про заходи щодо запобігання корупції;
- реалізація заходів, спрямованих на формування у свідомості громадян негативного ставлення до корупції;
- висвітлення антикорупційної діяльності в аудіовізуальних і друкованих засобах масової інформації та мережі Інтернет;
- забезпечення виконання антикорупційних програм тощо.

6. Використання досвіду таких країн, як Данія, Швеція, Фінляндія, Люксембург дозволило зробити висновки про те, що впровадження системи інформаційно-правового забезпечення до антикорупційної діяльності повинно базуватися на:

- вільному доступі широкого кола осіб до інформації про скоєння корупційних правопорушень державними службовцями;
- можливості громадян контролювати дотримання антикорупційного законодавства особами, зазначеними у частині 1 статті 3 Закону України «Про запобігання корупції»;
- створення сервісу для розгляду скарг населення на корупційні дії чиновників;
- висвітлення у засобах масової інформації відомостей про здійснення корупційних дій чиновниками.

7. Проведений аналіз чинного законодавства з протидії корупції дає можливість стверджувати про відсутність закріпленого на законодавчому рівні такого інституту з протидії корупції як інформаційно-правове забезпечення антикорупційної діяльності.

Зазначене вимагає внесення відповідних змін до Закону «Про запобігання корупції». На підставі здійсненого дослідження, пропонуємо впровадити на законодавчому рівні механізм інформаційно-правового забезпечення діяльності антикорупційних органів, доповнивши окремі положення профільного закону наступними нормами, а саме:

Частину першу статті 1 Закону № 1700-VII від 14.10.2014 доповнити новим абзацом такого змісту: «інформаційно-правове забезпечення антикорупційної діяльності» – сукупність заходів спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції, що включає доступ до всіх державних та комунальних баз даних, пошук, отримання, накопичення, зберігання, опрацювання, передачу всіх даних і обмін інформацією, що необхідні антикорупційним органам для прийняти ефективних рішень щодо припинення корупційних діянь та запобігання корупційних ризиків.

У частині 2 статті 8 Закону № 1700-VII від 14.10.2014 слова «інформаційно-довідкове» замінити на «інформаційно-правове забезпечення антикорупційної діяльності», виклавши частину 2 статті 8 Закону в такій редакції: «Інформаційно-правове забезпечення антикорупційної діяльності, організаційне та інше забезпечення діяльності Національного агентства здійснює його апарат».

Розділ дев'ятий Закону № 1700-VII від 14.10.2014 доповнити новою статтею (60-1) такого змісту:

«Стаття 60-1. Інформаційно-правове забезпечення антикорупційної діяльності

Інформаційно-правове забезпечення антикорупційної діяльності спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції здійснюється відповідно до Положення про інформаційно-правове забезпечення антикорупційної діяльності.

Положення про інформаційно-правове забезпечення антикорупційної діяльності розробляється Національним антикорупційним бюро України, Національним агентством з питань запобігання корупції спільно з Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою, вищим антикорупційним підрозділом Національної поліції та затверджується постановою Кабінетом Міністрів України.

Положення про інформаційно-правове забезпечення антикорупційної діяльності встановлює механізм доступу спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції до всіх державних та комунальних баз даних, пошук, отримання, накопичення, зберігання, опрацювання, передачу всіх даних та обмін інформацією, що необхідні спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції для прийняття ефективних рішень з метою припинення корупційних діянь та запобігання корупційних ризиків.

Положення про інформаційно-правове забезпечення антикорупційної діяльності має гриф користування з обмеженим доступом».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Голота Н.П. Інформаційна політика в діяльності правоохоронних органів. Актуальні проблеми правознавства. 2017. №4 (12). С. 68–73.
2. Голота Н.П. Інформаційно-правове забезпечення антикорупційної діяльності як один з основних чинників подолання корупції: міжнародний досвід. Порівняльне-аналітичне право. 2017. № 6. С. 194–197.
3. Голота Н.П. Проблемні аспекти комунікаційної діяльності між правоохоронними органами України. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Право. 2017. Вип. 14. С. 269–274.

4. Голота Н.П. Оприлюднення інформації про осіб, які вчинили корупційне діяння як механізм протидії корупції: історико-правовий аспект. Актуальні проблеми правознавства. 2018. №2. С. 17–22.

5. Голота Н.П. Особливості роботи прес-служби в державних органах: історія та сучасність. Порівняльно-аналітичне право. №6. 2017. С. 194–197.

6. Holota N. Training of professionals for press service: dilemma of education and social experience. Časopis vysokoškolských pedagógov, študentov a mladých výskumníkov na Inštitúte Juraja Páleša v Levoči, a v Knazskom seminari biskupa Jana Vojtassaka KU v Spisskej Kapitule v Spisskom Podhradí. №3. 2018, ročník 4. P. 59–70.

7. Голота Н.П. Особливості інформаційно-правового статусу посадових осіб антикорупційних органів. Актуальні проблеми правознавства. 2019. №2. С. 157–163.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

8. Голота Н.П. Характерні ознаки інформаційно-правового забезпечення антикорупційної діяльності в Україні. Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, (м. Тернопіль, Тернопільський національний економічний університет, 21–22 квітня 2017 р.). Тернопіль, Економічна думка, 2017. С. 202–204.

9. Голота Н.П. Поняття та ознаки інформаційно-правового забезпечення антикорупційної діяльності в Україні. Innovate research of legal regulation of public administration. International scientific conference. 16–17 June 2017, Lublin. P. 102–103.

10. Голота Н.П. Правове регулювання інформаційного забезпечення діяльності органів державної влади. Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції. (м. Тернопіль, Тернопільський національний економічний університет, 20–21 квітня 2018 р.) Тернопіль, Економічна думка. 2018. С. 83–86.

АНОТАЦІЇ

Голота Н.П. Інформаційно-правове забезпечення антикорупційної діяльності в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії) за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право (081 - Право). Тернопільський національний економічний університет, Тернопіль, 2020.

Дисертація є одним із перших комплексних досліджень, у якому з використанням сучасних методів пізнання, урахуванням новітніх досягнень правової науки досліджено питання інформаційно-правового забезпечення антикорупційної діяльності в Україні. У результаті проведеного дослідження

сформульовано низку нових наукових положень та висновків, запропонованих особисто здобувачем. Так, зокрема, у роботі здійснено огляд наукових джерел за темою дослідження; охарактеризовано сучасний стан антикорупційної діяльності в Україні; визначено поняття та розкрито ознаки інформаційно-правового забезпечення антикорупційної діяльності в Україні; здійснено теоретико-правову характеристику інформаційно-правових відносин, пов'язаних з антикорупційною діяльністю в Україні; розкрито основні елементи інформаційно-правового статусу посадових осіб антикорупційних органів; проаналізовано зарубіжний досвід інформаційно-правового забезпечення антикорупційної діяльності і можливості його застосування в Україні; розроблено основні шляхи покращення інформаційного забезпечення антикорупційної діяльності.

Уперше інформаційно-правове забезпечення антикорупційної діяльності запропоновано розглядати як безперервний, комплексний, закріплений на законодавчому рівні процес взаємоузгоджених заходів, який включає пошук, отримання, накопичення, зберігання, опрацювання, передачу та обмін інформації між усіма суб'єктами інформаційних правовідносин, що дозволяє прийняти ефективне управлінське рішення, спрямоване на припинення корупційних діянь та запобігання корупційних ризиків.

Ключові слова: інформація, корупція, запобігання корупції, інформаційно-правове забезпечення, антикорупційна діяльність, інформаційне забезпечення, інформаційні правовідносини.

Голота Н.П. Информационно-правовое обеспечение антикоррупционной деятельности в Украине. Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право, информационное право. Тернопольский национальный экономический университет, Тернополь, 2019.

Диссертация является одним из первых комплексных исследований, в котором с использованием современных методов познания, учетом новейших достижений правовой науки исследованы вопросы информационно-правового обеспечения антикоррупционной деятельности в Украине. В результате проведенного исследования сформулирован ряд новых научных положений и выводов, предложенных лично соискателем. Так, в частности, в работе сделан обзор научных источников по теме исследования; охарактеризовано современное состояние антикоррупционной деятельности в Украине; определено понятие и раскрыты признаки информационно-правового обеспечения антикоррупционной деятельности в Украине; осуществлено теоретико-правовую характеристику информационно-правовых отношений, связанных с антикоррупционной деятельностью в Украине; раскрыты основные элементы информационно-правового статуса должностных лиц антикоррупционных органов; проанализирован зарубежный опыт

информационно-правового обеспечения антикоррупционной деятельности и возможности его применения в Украине; разработаны основные пути улучшения информационного обеспечения антикоррупционной деятельности.

Впервые информационно-правовое обеспечение антикоррупционной деятельности предложено рассматривать как непрерывный, комплексный, закрепленный на законодательном уровне процесс взаимосогласованных мероприятий, включающий поиск, получение, накопление, хранение, обработку, передачу и обмен информацией между всеми субъектами информационных правоотношений, который позволяет принять эффективное управленческое решение направленное на пресечение коррупционных деяний и предотвращение коррупционных рисков.

Ключевые слова: информация, коррупция, предотвращение коррупции, информационно-правовое обеспечение, антикоррупционная деятельность, информационное обеспечение, информационные правоотношения.

Holota N.P. Information and legal support of anti-corruption activities in Ukraine.–Qualifying scientific work on the rights of manuscript.

The dissertation for the degree of candidate of legal sciences, specialty 12.00.07 – administrative law and process; financial law; information law. Ternopil National University of Economics, Ternopil, 2020.

The dissertation is one of the first complex researches in which using the modern methods of cognition, taking into account the latest achievements of legal science, the issues of information and legal support of anti-corruption activity in Ukraine are investigated. As a result of the research, a number of new scientific provisions and conclusions proposed by the applicant have been formulated. Thus, in particular, the paper reviews scientific sources on the topic of research; describes the current state of anti-corruption activities in Ukraine; the concept and features of information and legal support of anti-corruption activity in Ukraine have been defined; theoretical and legal characterization of information-legal relations related to anti-corruption activities in Ukraine; the basic elements of the information and legal status of anti-corruption officials are revealed; foreign experience of information and legal support of anticorruption activity and possibility of its application in Ukraine are analyzed; main ways of improving information support of anti-corruption activities have been developed.

For the first time, information support for anticorruption activities is proposed to be considered as a continuous, comprehensive, legislatively entrenched process that includes the search, receipt, accumulation, storage, processing, transfer and exchange of information between all subjects of information legal relations, which allows to accept effective legal relations. the managerial decision is aimed at stopping corruption and preventing corruption risks.

In addition, the systematic analysis of anti-corruption measures made it possible to ascertain the absence of a statutory institute of information and legal

support for anti-corruption activities, which made it possible to develop proposals for improving the legal regulation of this sphere at the level of draft norms of the Law of Ukraine «On Corruption Prevention».

After conducting a detailed scientific and legal analysis and thoroughly studying the sides of scientific researches, which are devoted to the problem of anti-corruption activity in Ukraine, it is noted that the majority of scientific sources in the sphere of combating and preventing corruption are devoted to administrative and legal means of influencing it. Much of the research was conducted on the possibility of overcoming corruption in law enforcement agencies. As the most sought-after means of combating corruption, scholars have identified providing citizens and public institutions with a transparent mechanism to access information. Some dissertation researches contain theoretical and methodological studies of issues of information and legal support of anti-corruption activity. In general, in scientific research in the field of combating corruption, information and legal support for anti-corruption activities is considered as an integral part of the system of administrative and legal means of combating corruption.

The current state of anticorruption activities is associated with the circulation of a large amount of information, which, on the one hand, forms the basis of transparency of public authorities, law enforcement agencies, specialized anti-corruption institutions, which provides ample opportunities for informing society about their activities, as well as reducing their negative effects. institutions; secondly, it provides ample opportunities for informing specialized institutions about the facts of corruption and corruption-related offenses; on the other, it forms the prerequisites for expanding the technological and information capabilities of the most specialized anti-corruption institutions (using the latest information technologies, modern technical and software solutions).

The system of governance and decision-making on combating corruption cannot function properly and be effective without a proper level of information and legal support, as a separate element to counteract this phenomenon. Formation of an institute of information and legal support of anticorruption activity and consolidation of its normative and legal bases in a profile law, laying on specially authorized subjects in the sphere of corruption clear tasks and duties for implementation and development of this institute will promote effective activity of anticorruption. Given the research, it is argued that information and legal support for anti-corruption activities is, first and foremost, a continuous information process consisting of certain elements of obtaining, accumulating, storing, processing, transmitting and exchanging data.

Information-legal relations related to anti-corruption activities are a specific type of public relations of state-governmental nature, arising in the activities of specialized anti-corruption bodies concerning the performance of their functions and powers to counteract corruption and are characterized by the emergence of special information rights, duties, guarantees necessary for the exercise of the said functions and powers. Although information and legal relations in the anticorruption sphere have a typical structure, at the same time, each of their

elements (subject, object, content) is characterized by specific features that are determined by the specificity of information processes in preventing and counteracting corruption phenomena.

Information and legal status of officials of anti-corruption bodies is assigned to the respective officials of specialized anti-corruption bodies in anti-corruption normative acts of different levels and departments set of rights, guarantees and obligations of information and legal nature, which are implemented within the limits established by the legal framework. responsibility. The constituent elements of the information and legal status of anti-corruption officials include: information rights and guarantees of anti-corruption officials, which are specifically defined by acts in the field of combating corruption, as well as their official instructions, regulations on relevant units; official duties of an informative nature, such as those separately established by anti-corruption documents, official instructions, and those arising in the course of exercising by their officials anti-corruption bodies of their rights; determination by the current legislation of restrictions on the implementation by officials of anti-corruption bodies of their information rights, guarantees and duties; statutory liability of officials of anticorruption bodies for improperly performing their information and legal duties or for misusing information rights or guarantees.

Keywords: Keywords: information, corruption, prevention of corruption, information and legal support, anti-corruption activity, information support, information legal relations.